

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

2 Vtrum sit aliqua communis ratio causæ, & quænam, & qualis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

XXVIII.

fam dici omnib. modis quibus dicitur principium esset enim argumentari à superiori ad inferius affirmativè: vt si quis colligeret, *Omnis substantia est ens: ergo quot modis dicitur ens, totidem dicitur substantia.*

Aliam vero expositionem indicat Alexand. A. lenf. scilicet tot modis dici principium quot dicitur causa, quia omnis causa est principium. Ita vt post enumeratas significationes principii subiunxerit Aristoteles quasi generalem regulam, quod principium etiam dicitur omnibus modis quibus dicitur causa, quamuis non illis solis. Et iuxta hunc sensum optime quadrat ratio Aristotelis: tamen vix potest accommodari ad priora verba. Alia expositio indicatur à Diuo Thoma, scilicet, principii acceptiones ibi numeratas tot conuenire causæ, quamuis non sub eadem ratione: nam ex causa incipit motus, & sic de aliis. Iuxta quam expositionem probatio Aristotelis aliter est inducenda, scilicet, vt inde confirmet, illas acceptiones habere locum in principio, quia etiam habent locum in causa, quia omnis causa principium est: inde tamen non sequitur causam & principium reciproce dici, quia licet acceptiones ibi numeratæ secundum alias rationes possint causæ accommodari, tamen principium latius patet, quia dicitur omnibus illis modis quibus dicitur causa, & secundum propriam rationem causæ: & præterea dicitur aliis modis secundum generalem principii rationem.

XXIX.

Ad tertium testimonium ex 12. Metaphysicæ, vbi Aristoteles priuationem vocat causam, communis omnium & necessaria expositio est, ibi fuisse vsum nomine causæ vulgari modo, prout causa dicitur quidquid ad aliud quouis modo requiritur.

XXX.

Sed dicit aliquis: Ergo si vere, & cum proportionem loquamur, fatendum est, principium & causam reciproce dici, nam si vtrumque in tota sua amplitudine, & analogia & vulgari vsu sumatur, conuertuntur: si autem stricte & cum omni proprietate causa sumatur, etiam conuertitur cum principio eodem modo sumpto. Si vero causa sumatur proprie, & principium late, & ideo dicatur principium generalius esse quam causa impropria fit comparatio: & eadem ratione dici posset, causa latius patere quam principium, quia si causa large sumatur & principium proprie, latius patebit. Respond eo negando vtramque partem assumptionis: nam comparando principium proprium ac perse ad propriam & perse causam, communius est principium, vt patet Theologicè in principiis diuinorum processionum, & Physicè in priuatione. Et sumendo vtrumque in sua latissima significatione, etiam existimo principium esse quid communius. Nam licet causa sic sumpta plura comprehendat quæ non sunt proprie, verè, ac perse causæ; tamen nihil comprehendit quod sub generali significatione principii non contineatur: principium vero aliqua complectitur quæ nullo modo dicuntur causæ, etiam vulgari sermone: primogenitus enim vocatur principium filiorum, non tamè causa vllò modo.

XXXI.
Grati ea-
res causa
nomine pro
principii & si

Ad modum loquendi Patrum Græcorum respondetur vsurpassè nomen causæ latius, quam in Latina proprietate possit aut debeat vsurpari: re tamen ipsa non attribuisse nomen causæ personis diuinis ad intra quatenus proprie dicit relationem ad effectum & in eo indicat aliquam imperfectionem: sed solum vt dicit originem vnus ab alia.

XXXII.
Principiū
an aliquid
in diuinis,
& quod
principii cor-
relatiū,

Ad rationem, Theologi negant Principiatum esse correlatiuum Principium Filii, negant tamen Filium esse principiatum à Patre. Ita D. Thomas 1. part. quæst. 33. artic. 1. ad secundum, & alii communiter. Iuxta quem loquendi modum, correlatiuum principii erit, id quod est ab alio. Quæ sententia merito approbata est à Theologis Latinis ob reuerentiam mysterii Trinitatis, & ad tollendam occasionem erroris: nam principiatū videtur significare aliquid factum, vt supra argumentabamur, vel etiam indi-

cat idem, quod initiatum, & consequenter indicat initium essendi. Omisso vero illo mysterio, & ablata vocis inuidia, si nomine principii solum significetur id quod est correlatiuum principii, sic negatur idem esse principiatum quod causatum, vel effectum: sed significare tantum id quod ab alio est, vel quod habet principium, non durationis (hæc enim æquiuocatio etiam tollenda est) sed vel originis, vel cuiusvis alterius modi. Atque in hoc sensu sunt explicandi Græci, qui, vt D. Thomas supra refert, admittunt Filium principiatum à Patre.

Ad argumenta secundo loco facta, quibus probatur causam latius patere quam principium, respondetur, Aristotelem in primo testimonio non loqui generatim de principio, sed de primo principio in aliquo ordine; quod habeat influentiam & causalitatem. De quo principio ibidem dixerat, licet magnitudine parum sit, facultate esse magnum. Et de hoc primo principio negat habere causam superiorem, scilicet in illo ordine. Nam solum primum principium absolute & in tota latitudine entis nullam habet causam. Et eodem sensu in 1. Physic. ponit in definitione principiorum entis naturalis quod non sint ex aliis: eo scilicet modo, quo ens naturale est ex ipsis, quæ illa sunt prima principia in illo ordine. De quibus principii vt principia sunt, & eorum propria definitione in Philosophia disputandum est: vt vero aliqua eorum sunt causæ, de illis dicitur inferius.

SECTIO II.

Verum sit aliqua communis ratio causæ, & quamnam, & qualis.

EX Aristotele nullam causam in communi definitionem habemus: posteriores vero Philosophi in ea assignanda laborarunt, vt à communi ad proprias rationes singularum causarum explicandas melius procedatur, simulq; declaretur, qualis sit conuenientia causarum inter se. Supponendum autem est sermonem esse de causa in actu formaliter vt causa est: sicut enim supra de principio dicebamus, ita etiam in causa tria considerari possunt, scilicet res quæ causatur: causatio ipsa (vt sic dicam) & relatio quæ vel consequitur, vel cogitatur. De hoc tertio membro nihil in tota materia tractandum est: habet enim inferius suum proprium locum in materia de relatione. De aliis vero duobus dicturi sumus: primo autem de causatione ipsa, per quam formaliter constituitur causa in actu, & ex qua nobis innotescit causa ipsa, seu virtus causandi.

Prima igitur definitio hæc tradi solet, *Causa est id per quod satisfit interrogationi, qua inquiritur propter quid aliquid sit, seu fiat.* Quæ sumi potest ex Aristotele 2. Physic. ca. 7. vbi sufficientiam causarum probat ex eo quod per illas satisfit omnibus modis quibus queri solet propter quid res sit: significat ergo causam esse id per quod satisfit quæstioni propter quid. Vnde constat definitionem propter quid non sumi illo speciali modo quo solet dici de causa finali, sed generalius, vt comprehendat omnes causas. Hæc vero definitio nihil fere rem declarat; nam æque obsecrum est quid significet illud verbum propter quid: nam si recte sumatur, solum significat habitudinem causæ finalis, & illam ipsam non satis declarat, vt postea videbimus. Si vero sumatur fufius, comprehendit varios modos qui illis vocibus significantur, Ex quo, per quid, à quo aliquid est: vnde solum imponitur nomen commune, non tamen explicatur communis ratio. Adde illam vocem in ea generalitate etiam posse comprehendere principia quæ non sunt causæ, sicut Christus dixit Ioan. 6. *Ego vni propter Patrem:* vbi non habitudo causæ, sed principij tantum significatur.

Secund-

III. Secunda definitio, & valde communis est, *Causa* est id, ad quod aliud sequitur. Quæ referri solet ex libro de Causis, ubi non reperitur, & potius videtur sumpta ex definitione principij supra declarata ex Aristotele s. Metaphysic. Nam quod Aristoteles posuit primum loco generis, in illa definitione causæ ponitur per terminum magis transcendentalem, scilicet id: reliquæ verò particule, scilicet *ad quod aliud*, manifeste æquivalent illis verbis Aristotelis, unde aliud. Denique quod Aristoteles sub disjunctione dixit, *est, aut fit, aut cognoscitur*, satis confusè comprehenditur sub unico verbo sequitur: in hoc enim verbo non potest significari sola consecutio per illationem, alioqui conveniret definitio etiam effectibus, ex quibus inferuntur causæ: oportet ergo, ut generatim quæcumque connexionem vel consecutionem significet. Atque ex hac ipsa expositione sumitur potissimum argumentum contra ipsam definitionem: quia illa definitio non tam est causæ, quam principij: unde etiam convenit privationi: nam ex illa sequitur mutatio, nisi forte dicatur, verbum sequitur intelligendum esse per influxum & dependentiam: quo sensu constabit quidem, definitio erit tamen valde obscura.

Questionis resolutio.

IV. Tertia definitio est, quam potissimè afferunt aliqui moderni: *Causa* est id à quo aliud per se pendet. Quæ quidem, quod ad rem spectat, mihi probatur: libentius tamen eam sic describerem, Causa est Principium per se influens esse in aliud. Nam loco generis existimo convenientius poni illud nomen commune, quod propinquius, & immediatius convenit definitio: hoc autem modo comparatur principium ad causam: nam ens, & illud relatiuum id, quod absolute positum illi æquivalere, remotissimum est. Per illam autem particulam *per se influens*, excluditur privatio, & omnis causa per accidens, quæ per se non conferunt, aut influunt esse in aliud. Sumendum est autem verbum illud *influit*, non stricte, ut attribui specialiter solet causæ efficienti, sed generalius, prout æquivalere verbo dandi, vel communicandi esse alteri. Obijciunt autem quidam contra hanc partem quod causa materialis non dat esse, sed formalis, inter extrinsecas verò finales non dat esse, sed efficientis. Sed, licet speciali modo attribuat illis duabus causis dare esse, formæ ut completi proprium & specifice esse, efficienti vero ut realiter influenti, tamen absolute, & sub communi ratione, etiam materia in suo genere dat esse, quia ab illa dependet esse effectus: & ipsa dat suam entitatem, quæ constituitur esse effectus: causa etiam finalis eo modo quo movet, influit etiam in esse, ut postea declarabitur.

Ad declarandam verò amplius hanc partem definitionis, advertendum est si Philosophicè ageremus de solis causis & principijs naturalibus, seu quæ naturali lumine cognosci possunt, sufficienter videri causam definitam illis verbis, & distinctam ab omnibus principijs, quæ veræ causæ non sunt: quia tamen nostra Physica & Metaphysica deferuire debent Theologiæ, talem oportet causæ definitionem tradere, quæ Patri æterno ut est principium Filij, vel Patri & Filio ut sunt unum principium Spiritus sancti, non conveniat, & hoc est quod facessit nobis negotium, nam persona producens videtur principium per se influens esse in aliam personam, atque ita videtur illi convenire tota definitio causæ, cum tamen causa non sit, ut ex recepta sententia Theologorum constat.

Difficultas ex mysterio Trinitatis sumpta.

V. Ad excludendum ergo huiusmodi principium per se dans esse sine causalitate: vñ sunt auctor Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

res moderni verbo, *dependendi*, quia una persona divina ita recipit esse ab alia, ut ab illa non pendeat, quia id quod ab alio pendet, oportet ut habeat essentiam saltem numero diversam ab eo à quo pendet. Sed in primis explicare oportet quid sit proprie unum pendere ab alio, aut cur ad dependendum requiratur diversitas essentiae, & non sufficiat distinctio rerum, quæ necessario intercedit inter rem producentem & productam; quia non apparet ratio cur maiorem distinctionem requirat verbum dependendi, quam producendi. Item unum relatiuum proprie dicitur pendere ab alio, quia illo posito ponitur, & ablato aufertur, & tamen non est de necessitate relatiuorum ut sic habere distinctam numero essentiam: nam personæ divinæ sunt correlatiuæ, cum tamen sint eiusdem essentiae. Quod si dicantur esse eiusdem essentiae absolute, distingui tamen in rationibus respectu, idque satis esse ad correlatiuum dependentiam: cur non idem sufficiat ad dependentiam producti à producente: non enim producitur quatenus est idem cum producente, sed quatenus ab eo distinguitur: ut sic autem habet distinctam entitatem respectuam receptam ab alio: ergo secundum illam vere pendet ab alio. Adde quod secundum propriam rationem respectuam habet persona producta distinctum esse personale ac respectu à persona producente: & illud habere non potest nisi ab alio datum: ergo in illo vere pendet ab alio. Quid est enim pendere ab alio in aliquo esse, nisi non habere illud à se, sed datum & communicatum ab alio, à quo semper dari debeat ut semper haberi possit?

Ad hoc ergo explicandum dixi, causam esse quæ influit esse in aliud: his enim verbis eadem res declaratur quæ importatur in verbo *dependendi*: significatur autem per illa, ad causalitatem necessarium esse ut illud esse quod causa per se primo influit in effectum, sit causarum ab ipsa causa, & consequenter quod sit esse distinctum à proprio esse quod causa in se habet. Unde hoc est proprie pendere in suo esse ab alio, habere scilicet esse distinctum ab illo: & participatum seu aliquo modo fluens ab esse illius. Hunc autem modum dependentiæ inveniri in omnibus causis, quas nos experimur, ostendi breuiter potest in omni causarum genere. Nam materia & forma influunt esse in composito, communicando quidem se ipsas, & suas entitates: esse tamen compositi quod inde confurgit, distinctum est ab esse, tum materiæ, tum formæ: & ideo ab illis proprie pendet, quia ad illud constituendum unaquæque confert suam esse: & inde confurgit esse à qualibet earum distinctum, quod sine illis esse non potest. Idem constat in causa efficiente (omissa pro huius finali: quæ obscuriorem habet influxum, de quo infra videbimus) omnis enim res, quæ influit esse in aliud per modum principij per se & extrinseci, extra mysterium Trinitatis, dat illud efficiendo ipsummet esse, quod communicat: & ideo semper dat esse distinctum ab esse proprio quod in se habet: & hoc est proprie causare & efficere: Et econverso tum proprie res producta pendet in eo genere efficientis causæ, quando ipsummet esse, quod ab alio habet per se primo receptum, manat ab esse alterius, & sine tali influxu esse non potest. In processionibus autem divinarum personarum, non ita contingit, quia illud esse quod per se primo per illas productiones communicatur, non est aliud ab ipso esse personæ producentis, sed est ipsummet numero quod est in persona producente: & hoc est singulare & admirabile in illis divinis processionibus: & ideo ita una persona procedit ab alia, ut tamen ab illa recipiat esse omnino independens, quia recipit ipsummet esse numero quod est in persona producente.

VI. Quid sit proprie ab alio pendere.

Divina persona producente non pendens.

Neque obstat quod relationes ipsæ distinctæ sunt, & habent proprium esse relatiuum distinctum, quia non esse relatiuum ut sic, sed esse absolutum, & essentialiter, obiecti.

tiale, per se primo communicatur per illas processiones. Procedit enim Deus de Deo, & Pater, generando Filium; primario communicat ipsi suam naturam, relatio vero requiritur tanquam proprietas necessaria ad constituendam distinctam personam; quod est quasi materiale (ut sic dicam) in omni productione. Sicut in generatione humana quod per se primo ac formaliter intenditur, est communicatio humanæ naturæ, & humani esse: consequenter vero est requisita personalitas. Ratio ergo productionis principaliter pensanda est ex formali esse per se primo communicato. Unde generatio Christi ut hominis fuit verè humana propter verum esse humanæ naturæ, etiam si personalitas fuerit alterius rationis. Sicigitur, quia generatio diuina talis est, ut esse quod per se primo per illam communicatur, non sit manans ab alio esse, & ideo nec pendens nec causatum, sed communicatum tantum a persona producente, ideo generatio illa non est effectio neque causatio (ut sic dicam) sed productio longe superioris rationis. Accedit quod ipsummet esse relatum illarum personarum tale est, ut essentialiter includat totum esse diuinum, quod essentialiter est independens, & ideo neque ipsum esse relatum potest dici dependens.

VIII.
Vnum relatum it
iam crea-
tum, proprie
ab alio non
pendes.

In relationibus vero creatis dicitur interdum vna relatio pendere ab alia, quatenus sine illa esse non potest. Sed est impropria & lata locutio, quia ubi est dependentia, prout nunc proprie loquimur, est prioritas naturæ, relationes autem mutue sunt omnino similes, minusque improprie diceretur relatio creata pendere a suo termino, si supponatur esse aliquid absolutum, quia posito fundamento & termino resultat relatio. Ex quo fit ut in creatis multo minus dici possit vna relatio influere in aliam, quoniam vna non est causa, imò nec principium alterius, sed solum habent necessariam similitudinem, seu concomitantiam. In diuinis vero licet vnum relatum procedat ab alio, non tamen per dependentiam, nec per influxum diuersi esse essentialis, quod per se primo per talem productionem communicetur.

IX.

Ad declarandam ergo hanc proprietatem causæ, diximus esse principium quod influat esse, quia oportet ut ipsummet esse sit causatum, & consequenter essentialiter distinctum ab esse ipsius causæ. Ad quod etiam indicandum consulto addidi particulam *in alio*, & non, in alioquem vel in alium, nam aliud absolute & proprie non dicitur nisi de eo quod est in essentia diuersum. Quod autem causa includat hanc proprietatem & requirat talem modum influxus, non aliter probari potest, quam ex communi notione & usu huius vocis, maxime apud Latinos. Item ex correlatio, quod communiter censetur esse effectus, quæ vox aperte indicat imperfectionem & dependentiam in eo rigore quem declarauimus, quare certum est, personam diuinam productam non posse dici effectum, alioqui diceretur etiam facta, quod est contra fidem, ut constat ex Symbolo. Tandem, quia ex re ipsa prout declarata est, constat, illum modum influxus, vel emanationis qui conuenit effectibus creatis respectu omnium suarum causarum, esse longe diuersæ rationis ab emanatione vnius personæ diuinæ ab alia; & habere illum modum dependentiæ quem nos declarauimus: ergo potest vna communi voce significari, quæ comprehendat causas rerum creatarum, & non principia diuinarum personarum. huiusmodi autem est hæc vox *causa*, & conceptus qui illi respondet, quem per dictam causæ definitionem explicamus. Sic igitur verum est de ratione causæ esse ut sit essentialiter diuersa à suo effectu: & quod effectus proprie pendeat à causa, verumque autem in illa particula, prout à nobis declarata est, indicatur, & per illam excluditur principium in diuinis ratione causæ.

XIV

XV

XVI

Difficultas ex mysterio Incarnationis.

Alia verò difficultas nobis oritur ex alio mysterio fidei, scilicet Incarnationis: nam Verbo diuino ut personaliter terminanti humanitatem, conuenit tota illa definitio causæ: & tamen ut sic non est causa iuxta sanam doctrinam: cum neque possit esse causa formalis, quia imperfecta est, neque efficiens, quia alias haberet Verbum efficiendam ad extra, non communem Patri, & Spiritui sancto. Maior propositio probatur, quia iuxta communem modum loquendi Theologorum, Verbum diuinum terminat dependentiam humanitatis: ergo verbum est id à quo pendet illa humanitas. Quod si dicas pendere quidem ab illo ut à termino, non ut à causa: primo non soluitur difficultas, imò potius inde concluditur non omne id à quo aliud aliud pendet, esse causam: & deinde valde obscurum est quid sit dependere ut à termino. Sed hoc posterius mirum non est, quia res est valde supernaturalis, quam explicant Theologi, prout possunt. Illud verò prius conuenit plane definitionem causæ melius explicari per principium influens per se esse in aliud, quam per dependentiam, nisi hæc particula per priorem declaretur. Igitur Verbum ut terminans humanitatem, non est principium per se influens esse in illam, neque humanitas hoc modo pendet à Verbo ut à principio influente esse in illam: sed solum in ratione termini qui est proprietas quædam necessaria, sine qua humanitas illa non potest existere.

Quæ responsio recte satisfacit, quantum ad dependentiam humanitatis à Verbo: adhuc tamen manet difficultas de dependentia Christi, ut est persona composita. Suppono enim ex vera Theologorum doctrina, imò & Conciliorum, & Patrum, ex Verbo ut terminante humanitatem, & humanitate ipsa, consurgere Christi ut Dei hominis personam per se vnam, ac mirabiliter compositam. Illud ergo compositum vere pendet à Verbo, tanquam à quodam principio intrinseco ex quo constat: vnde necesse est ut in illud influat esse, communicando illi suum esse personale: ex quo cum humanitate resultat hæc persona composita, quæ ut sic aliquo modo distinguitur à Verbo nudo sumpto. Sed ad hoc eadem responsio applicanda est, nam Verbum non aliter concurrat ad constituendum illud compositum, quam terminando humanitatem: vnde si in hoc non exercet aliquod causalitatis genus, neque etiam constituendo illam personam compositam habet aliquam rationem causæ respectu illius. Argumentum autem factum non tantum procedit in dicto mysterio, sed accommodari potest ad omnia extrema componentia aliquod compositum, ut est punctum respectu lineæ, & substantia creata respectu suppositi &c. De quibus omnibus dicendum est recte probare redduci quidem ad aliquod genus causæ intrinsecæ, id est formalis vel materialis, quomodo autem, & in quo, aliquando deficiant à proprietate talium causarum, & præsertim in dicto mysterio, pendet ex his quæ de his causis in particulari dicenda sunt.

Causalitas quid.

EX his quæ de ratione causæ in communi diximus, colligitur primo, quid sit id quo causa in actu formaliter & proxime constituitur in esse causæ: quod solet vocari *causatio* vel *causalitas* in communi, hoc autem nil aliud est quàm influxus ille, seu concursus, quo vnaquæque causa in suo genere actui influit esse in effectum: hic vero concursus necessario oportet ut sit aliquid distinctum in re seu ex natura rei à relatione ipsius causæ, cum possit res illa quæ causa denominatur, in re manere sine hoc actuali influxu: quod est certum signum distinctionis ex natura rei, ut in superioribus visum est. Non potest autem

Ab experi-
mento proba-
tur assertio.

tem hic influxus esse sola ratio prædicamentalis cause ad effectum: nam hæc, qualiscunque illa sit, resultat ex ipso influxu cause: ut terminato ad effectum, eo scilicet modo quo dici solet, posito fundamento & termino, confluere relationem: est ergo ille influxus aliquid prius relatione: & secundum illum etiam causa est prior natura suo effectui, cum tamen secundum relationem sint simul natura. Est igitur ille influxus aliquid medium inter entitatem, & relationem cause, quid autem illud sit & an sit aliquid in ipsa causa vel in effectui, & an sit aliquis modus distinctus ab illis, vel tantum denominatio ex utroque desumpta, non potest hic distinctius explicari, donec ad singula causarum genera declaranda veniamus. Et idem est de quibusdam proprietatibus vel conditionibus, quæ communem rationem cause comitari videntur, & in diuersis causis diuersimodè reperiuntur, vel esse prius natura, distinguere realiter, vel essentialiter ab effectui, &c.

Causa vnicuius obiectum conceptus.

SECUNDò colligi potest ex dictis, nomen cause non esse merè æquiuocum, cum non tantum nomen, sed etiam aliqua ratio nominis communis sit. An vero huic nomini secundum illam definitionem correspondeat vnus conceptus tam formalis quam obiectiuus cause in communi, in controuersia est: nam quidam existimant non correspondere huicmodi conceptum vnum, quia modi quibus effectus pendet à causis in diuersis generib. causarum, ita sunt primo diuersi, ut ab eis vna communis ratio dependentiæ abstrahi non possit. Sed hoc neque ab ipsis probatur, neque mihi videtur admodum verisimile, nam ex omni reali cõuenientiâ potest abstrahi conceptus communis, inter causas autem non solum est proportionalitas aliqua Metaphorica, alioqui non de omnibus illis causa cum proprietate diceretur, sed est vera & realis cõuenientiâ, ut ex definitione data, & expositione eius confirmari etiam potest; & ex his quæ de conceptu entis diximus, multa hic applicari possunt. Non est ergo cur negetur vnus communis conceptus cause. An verò secundum illum sit vniuocatio vel aliqua Analogia, constabit melius post traditam diuisionem cause, & explicata singula membra, ac modos causandi: & ideo illud omittimus, donec causas ipsas inter se conferamus.

SECTIO III.

Quotuplex sit causa.

Celebris est illa diuisio cause in quatuor causarum genera, scilicet materialis, formalis, efficiens, & finalis: quam tradit Aristotel. 5. Metaphys. cap. 2. & lib. 2. Physic. cap. 3. & sequentibus. cuius diuisionis expositio omnino pendet ex singulorum membrorum exacta intelligentia, quam in toto hoc tractatu latè prosequemur: & ideo nunc in communi solum proponemus ea quæ circa hanc diuisionem dubitari possunt, & ea breuiter expediemus. Primum est, an omnia illa membra verè ac propriè sub diuisio contineantur. Secundum, an inter se distinguantur, & opponantur. Tertium, an sufficienter comprehendant totum diuisum. Quartum an proximè & immediate causa in illa membra diuidatur, vel possit aliqua diuisio media excogitari. Quintum, an illa diuisio sit infima seu atoma, an possint singula membra in alia diuidi. Sextum, an sit vniuoca, vel analogica.

Quatuor proprie causarum genera.

AD primam dubitationem dicendum est, omnia illa verè ac propriè rationem cause participare: Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

& ideo merito causam in illa quatuor membra diuidi. Hæc assertio præter communem omnium consensum post Aristotelem, sic probatur. Nam quod illa quatuor in rebus, seu effectibus quos experimur, inueniantur, facile declarari potest, supponendo, aliquid nouum in rerum natura fieri: quod est tam euident ex perpetua rerum vicissitudine, alteratione, generatione, ac corruptione, ut illud argumentis probare, superuacaneum sit. Si ergo sit aliquid de nouo, necessaria est aliqua alia res à qua fiat, quia non potest idem facere se ipsum: & hanc vocamus efficientem causam. Quæ vel producit suum effectum ex nihilo, vel ex aliqua re quam ad suam actionem præsupponat; primum non potest in vniuersum dici, nam experimento constat, neque artificem facere statuam nisi ex ligno aut ære, neque ignem calefacere nisi aliquid ei supponatur quod calorem suscipiat, neque efficere ignem nisi ex ligno, stupa aut alia re simili. Imò hic modus agendi tam est proprius naturalium causarum, ut Philosophi, qui ad illas tantum attenderunt, inde sumpsérunt axioma illud, *Ex nihilo nihil fit*. Illud ergo subiectum, quod ad actionem efficientis cause supponitur, materiale causam vocamus. Necessè est autem ut causa efficiens tale subiectum aliquam rem introducat: alias nihil nouum efficeret, contra positam hypothesim. Illud ergo vocamus formam, qualiscunque illa sit, de quo postea videbimus. Tandem cum cause per se agentes non temere & castè agant, ut ipso rerum experimento constat: & præcipue in actionibus humanis, ut res sit extra controuersiam, necessè est ut præter illa tria detur etiam finis, propter quem causa efficiens operatur. Reperiuntur ergo hæc quatuor membra in rebus: siue omnia illa in singulis effectibus inueniantur, siue non, hoc enim postea erit inquirendum, nam ad præsens sat est quod in rerum vniuersitate hæc inueniantur.

Quod autem qualibet ex his vera sit causa, de materiali quidem, formali, & efficiente, facile probari potest, nam qualibet ex his manifestè influit aliquid esse, materia enim ab Aristotele definitur esse, *id ex quo insito sit aliquid*. Vbi per particulam *ex* cum proprietate sumptam distinguitur materia ab aliis causis; per particulam autè, *insito*, separatur à priuatione, & declaratur proprius influxus, quo materia, & in vniuersum subiectum exhibet se, ut ex eo confluat esse totius: Similiter forma seipsam exhibet, ut illa tanquam actu compositum constituatur: imò frequenter definitur solet forma, quod sit *causa intrinseca quæ dat esse rei*: materia enim est quasi inchoatio quædam, vel fundamentum ipsius esse, forma verò illud consummat, & complet; propter quod ratio *quidditatis* appellatur ab Aristotele citatis locis. Item hæc numerantur inter principia intrinseca rei naturalis: vel potius illa duo tantum, sunt principia constituenta rem naturalem: sunt autem principia per se, cum sint maxime necessaria & essentialia, & dant esse eo modo, quo explicatum est, sunt ergo propriæ cause. De efficiente etiam patet, quia sua actione efficit ut res habeat esse quod antea non habebat, & ad hoc per se ac directe tendit actio eius: ergo efficiens est quasi fons & principium per se influens esse in effectum; quod esse effectus distinctum est ab esse efficientis: ergo tota definitio cause propriissime conuenit efficienti. De fine verò potest esse nonnulla dubitandi ratio, quia nullum esse reale in eo præsupponitur, quo causare possit; sed, quia de hoc latius in propria disputatione dicendum est, nunc breuiter declaratur, quia licet finis sit postremum in executione: tamen est primum in intentione: & sub ea ratione veram habet rationem principii: nam est primum quod excitat, seu mouet agens ad agendum: est autem principium non fictum, sed verum & reale, quia vere excitat & mouet. Vnde sicut habet sufficientes esse quo possit talè rationem principii exercere;

III.
Materia vero causa.

Forma est propria causa.

Efficiens vero causa.

Finis autem vera causa.